

1741

A D E R E

BESCHRYVING

VAN, EN

AANWYZINGEN

BRUIK DER VER-
SCHEIDENEN ZOORTEN VAN

KOLEN TEER

E N

KOLEN VERNIST,

J —

24

01 1066 8472 UB AMSTERDAM

BESCHRYVING

VAN, EN

AANWYZINGEN

VOOR HET GEBRUIK DER VER-
SCHEIDENEN SOORTEN VAN

KOLEN TEER

EN

KOLEN VERNIST,

GEFABRICEERD WORDENDE

DOOR DE

BRITSCHTE TEER COMPAGNY.

OP ONDERSCHIEDEN PLAATSEN IN

ENGELAND EN SCHOTLAND.

1788.

V O O R R E E D E N .

Door het boekje in den jaaren 1786, by G. Hulst van Keulen, uitgegeeven, vervattende een beschryving van deeze Teer en Vernist met een *meenigte bewyzen* van derzelve goede hoedanigheeden zoo wel in Engeland als alhier waargenoomen, vertrouw ik dat niet weinig gecontribueert heeft tot den af trek die 'er zedert van geweest is, niet te min om deze Teer, welke voor geen land zoo *voordeelig* als voor dit Gemebest zal worden, volkomen den voorkeur te doen verkrygen, alleen door deszelfs onontbeerlyke hoedanigheeden en een onpartydig inzien, heb ik de nadere berigten over de verschillende soorten, die de Fabriek na een ondervinding van eenige jaaren nodig geoordeeld heeft te maken, overgezet en

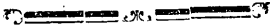
V O O R R E E D E N.

en daar agter gevoegd, de zedert October 1785 (datum der laat gedrukten) ingekomene berichten en verklaringen; vertrouwende dat dezelve buiten en behalven de verdere proeven aan Scheeps-bodemen, Teeren van Touwerk &c. welken thans onderhanden zyn, een yder zonneklaar het voordeel zal doen bezeffen, welken het gebruik van deeze Teer medebrengt. —

BITUMEN est ferventissimum et violentissimum gluten, cujus hæc est virtus, ut ligna quæ eo lita fuerint, nec vermibus exedi, nec solis ardore, nec ventorum flatibus, nec aquarum possint violentiâ dissolvi, nempe incorrupta est vis bitumini, aquisque contumax; ideoque ligna conservat, ne combibant humorem noxiam, neque patitur aërem penetrare, et tineas teredinem aliaque a lignis vitia prohibet, propter quæ diuturnitatem operibus maxime præstat.

BERNARDUS CAESIUS
de Mineralibus.

BE-

BESCHRYVING, &c.

De Teer N°. 1. met het teken BTC^o.

†
op de Vaten gebrand, is in den staat
zoo als dezelve van de Teerwerken
komt, 't word daarom *ruuwe* of *ongeprepareerde* Teer genoemd, om dat het
zelve niet gezuiverd is van het water
dat daar mede gemengd is, door mid-
del en tusfchenkomst van de alkaline
deelen, dezelve is acrimoneufer dan
geprepareerde Teer, en bevat een
meerder gedeelte van het vergiftig
vermogen dan de gekookte of ge-
prepareerde, het word het beste be-

vonden, om de dubbeldeelen der Scheepen daarmede, eer dezelve aan het Schip gebragt worden, heet te doen besmeeren. — Geen van dit soort zal in het vervolg door de Fabriek afgeleverd worden, dan ten zy afzonderlyk geordonneerd, ten einden te verhinderen, dat hetzelfde door onoplettendheid niet gebezigd word tot gebruik en waar de geprepareerde Teer alleen toe geschikt is.

Teer N°. 2. met het merk BTC^o is door het vuur gezuiverd van de zoutachtige stoffen en is van een behoorlyke consistentie, tot het eerste smeersel van Scheeps Bodemen of ander houtwerk, waar in het meerder of minder indringt naar maten de digte of losheid van het Hout. — Het vernield alle insecten en hunne eyeren, en doordien hetzelfde het Hout tot een groote diepte indringt
en

en vergiftigt, word het inkomen en aanhegten van die worm belet, die op en in het Hout huisvest en voorteeld. Deeze teer vereischt warm gemaakt te worden, bevorens te gebruiken, om dat het dan beter in het Hout intrekt en dunder 'er op legt, dan wanneer het koud opgesmeerd word. Wanneer de Teer gebruikt word op Scheeps Bodemen word het met Pik quasten 'er op gesmeerd, maar wanneer het op ander houtwerk gebruikt word, is het best, dat het met een kwast gedaan word.

Het is thans *volkomen zeker*, ingevolgen de *volledige ondervinding*, dat Hout behoorlyk met deeze Teer besmeerd of doortrokken met de Teer N^o: 1., bevryd is van de vernielende Zeeworm, is de bodem van Greenen of Vuuren Hout, word 'er niets anders vereischt, dan denzelven wel te branden

den, en onder deeze verrichting den ruuwe Teer N°. 1. of die hier boven beschreeven, heet daarover te smeeren, welke in de als dan open zynde poriën van het Hout tot eengroote diepte zal indringen. Wanneer de naaden gebreeuwd zyn, moet 'er een smeersel van dikke Teer hier agter beschreeven onder N°. 3 over heen gelegd worden.

Eekenhout daar en tegen van zulke losse zelf standigheid niet zynde, dat 'er eene genoegzaame hoeveelheid van Teer tot de behoorlyke diepte kan indringen, zal dus, op de bovengemelde wyze behandeld, niet in staat wezen, dat het Schip *voor een langen tyd*, den Wurm tege stand biede. Uit dien hoofde zal het nodig wezen, hetzelfde naar de gewoone wyze, met eene Greenen of Vuuren Huid te bekleeden, en dezelve op de hier boven beschreevene

manier, met de Teer N°. 1. of N°. 2. te laten doortrekken. — Wanneer eene Dubbelhuid op deeze wyze voorzien is, behoeft dezelve tegens den Wurm niet bespykerd te worden, als alleen omze aan het Schip vast te heggen: maar daar en boven word vereischt, dat men dezelve met een smeersel van bereiden Teer N°. 3. over het geheel bestryke.

De Spykers van de Dubbelhuid zullen, indien men ze met deeze nieuwe soort van Teer verlakt, aan *geen het minste roest* onderhevig zyn, noch het hout *zyerziek* maaken; het welk dus op nieuw dit voordeel aanbrengt, dat men de Dubbelhuid ook om deeze reden, zo veelmaalen niet zal behoeven te vernieuwen — De verlakking van de spykers kan op de volgende wyze geschieden: men maakt dezelve in eene

van yzer gevlogten mand op het vuur heet, en dompeld dezelve dan fchielyk in Teer van Koolen. In dien tusfchen tyd, dat de spykers droogen, word de aanhangende Teer zo hard dat men dezelve, gelyk andere spykers, gebruiken kan.

Wy hebben ook ondervonden, dat deeze foort van Teer ongemeen goed is, om Gefchut, Kogels, en alle foorten van Yzerwerk voor roesten te bewaaren, hetwelk door gemeene Teer niet verkreegen wordt, alzoo dezelve een *Zuur* bevat, dat ter contrarie het yzer verteert: Voornamelyk kan men ook het binnenfte gedeelte van het Canon, het welk op werven bewaard wordt, daar mede beftryken, om het roesten en affchilveren van 't yzer voortekomen. — Tegenwoordig is het wind van de flukken altoos aan het vermeerde-

deren; dus wordt, door de vergroo-
ting van de ziel der Stukken, en door
het verminderen der Kogels, het ge-
schut in weinig jaaren onbruikbaar.

De Teer N°. 3. met het teken BTC^o is
BTC^o

van een dikker Consistentie dan N°. 2.
en uit dien hoofden geschikter tot een
buitenste of tweede smeersel voor
Scheeps Bodemen en tot het beteeren
van ander Houtwerk, word uit hoofde
van de bovenaangehaalde qualiteit min-
der aangedaan door het water of weer
dan de twee eerstgemelde soorten. —
Wanneer de gebruikers tot hun werk
Pik of Teer van een nog dikker Consis-
tentie verlangen het zy tot Scheeps Bo-
demen, of voor de naaden, word zulks
zeer gemakkelyk verkreegen, door de
Teer N°. 3. iets langer te laten Koken.

Het

Het is van geen weinig aanbelang voor Scheeps Timmerlieden en anderen dat deeze Teer niet zal overkookten, mitsdat behoorlyke zorggedragen word *dat geen regen of water hoegenaamd in de Teer druipt geduurende dat dezelve kookt, en dat de Ketel droog en vry van water is, bevoorens te gebruiken.*

Teer N°. 3. is in het gebruikeenderde voordeeligter en wel in het besmeeren van Scheeps Bodemen, dan de beste gegroeide Teer, die met Pik en andere nog kostbaarder stoffen tot dat einde moet gemengd worden — Hier door zal men de Kolen-teer veel minder kostbaar vinden, dan de ordinaire Teer en smeersels, thans in gebruik, boven en behalven het genot van deszelfs superieure qualiteiten, in het behoeden van Hout tegens het *vergaan* en tegens de *vernielende Zeeworm*.

Wit

Wit Vernist, de Vaten zyn gemerkt
BTC^o is veel beter en veel goedkoper
CV.

in het gebruik dan Vernist van Ter-
pentyn of Harpuijs, het word gebezigt
tot Masten, Scheeps zyden en dekken,
welken in heete gewesten veeltyds door
de hitte der Zon opschynen en scheu-
ren. — Hoe zagter en losser het hout
is, hoe meerder het van dit vernist die
van een zeer doordringende natuur is,
als zynde meest t' zamegesteld uit de
zuivere Oly van de Steenkoolen) inzuigd,
dus heeft Greenen-Hout wel 3 a 4
maalen nodig daar meede besmeerd te
worden, eer het doortrokken is, wan-
neer dat Hout zo hard en gevuld zal
worden, en in staat zyn tegens de
werking van Weer en Zon stand te bie-
den. — Het witte Vernist laat zig ook

zeer

zeer tot voordeel gebruiken om in plaats van Oly met roode of geele Oker en eenige anderen goede couleuren gemengt te worden. — Het gebruik en het mengen van dit Vernist met couleuren vereischt een oplettendheid en een behendigheid alleen door de ondervinding te verkrygen.

Zwart Vernist gemerkt BTC^o kan
BV.

afzonderlyk , oft tot een tweede dekking van Hout gebruikt worden, na hetzelfde door de Teer N . 2. of 3. bestreeken is geweest, het is van een nog veel glansryker eigenschap dan de Kolenteer en bewaard dezelve langer, wanneer aan de werking van Zon en Weer onderworpen, het kan zonder warm gemaakt te zyn in alle Saizoenen gebruikt worden, het verdient de voorkeur boven
de

de Teer van Kolen, in het zwarte der Raas, omdat het zoo schielijk droogd, dat de zeilen eenige weinige uren, daarna kunnen aangeflagen worden. — Het word teffens aanbevolen tot het zwarten der gangen, toppen der Masten en marsen, puttingyzers, geschut en al het verdere yzerwerk. — Dit zwart Vernist is even goed een behoedmiddel voor het roesten van Yzer en tot behoud van alle soorten van Houtwerk aan water of vogtigheid onderworpen en wel voornamentlyk tot behoud van de enden der Balken die op vogtige muuren komen te leggen. — Het beste Saizoen om de Teer en Vernist te gebruiken, is in het voorjaar en Zomer want hoe drooger de lucht is hoe beeter.

Een yder word gewaarschouwd niets hoegenaamd met de Teer te mengen,
ter-

terwyl het door *verscheiden proeven na-*
deelig bevonden is.

N. B. De Teer en Vernist van
Kolen is alleen te bekomen by
WILLEM MAY, JUNIOR,
over de Kalkmarkt te
AMSTERDAM.

CERTIFICATEN EN BRIEVEN.

N°. 1.

Extract Misfivè van de Capitein
G. SMITSAERT, voerende
s' Lands Fregat de Hector.

Lisbon, 22 Maart 1786.

Wy hebben hier daagelyks Z. W. winden die hard waaien en geduurige reegens geeven, zoo dat daar door verhindert word om aan Schip en Tuig veel te doen, deezen dag is 't eevenwel wat bedaard, en zyn wy dus nu beezig met lapzalven, en 't zwarten der Raas, tot welke laaste de Kool-Teer gebruike die daar toe volmaakt wel bevalt.

(was get.)

G. SMITSAERT.

B

N°. 2.

N°. 2.

Extract Misfivē van denzelve.

Lisbon, den 11 April, 1786.

De Kool-Teer op de Raas, en 't
Kool vernis op de Masten; voldoet
byzonder wel, alle de reegens hebben
niets van derzelve glans vermindert,
zoo dat deeze, myn tuig zeer veel cie-
raad byzetten en zoo ik hoop ook wel
conserveeren zullen.

Ik ben, &c.

(*was get.*)

G. SMITSAERT.

N°. 3.

Nº. 3.

Copy Misfave van den WEL
EDEL GESTr. Heer Burger-
meester J. SPAANDER, aan
W. MAY, Jr.

WEL EDEL HEER!

Medemblik, 13 May, 1786.

Ik heb op zyn tyd wel ontvangen
UWELEd. geëerde van 28 Jan. laatst
met Exemplaaen van 't Koole-Teer
berigt; en dat een kleine laading van
dito Teer verwacht word, ik heb van
de berigten, gegeven aan Dyk en Pol-
der Collegien, waar onder begeerige
om proeven in den haaren teneemen;
gisteren avond kwam de Opziender van
de Contributie van Winferadeel, een
Dyks Collegie in Friesland, genaamd

B 2

de

de Hr. Huisfer , hem by my informeer-
ren naar de Teer , en of meerder proe-
ven met dezelve had genoomen , ik
toonde hem een stukje nieuw Yzer , in
de Maand Nov. pasfato , (warm zyn-
de) de langte van $\frac{3}{4}$ portie met de Teer
besmeert , en 't overige onbesmeert ge-
laaten , dit stukje Yzer heb ik op alle
manieren geplaagt , dan in eenen moeras
goot , een week a drie , dan onder een
lek in de sneeuw by dooiweer , dan half in
de grond die altyd nat was , 't geteerde
is in order gebleeven , het ongeteerde
de helft van de dikte ingeroest.

Ik ben , &c.

(was get.)

J. SPAANDER.

P. S.

P. S. De Paaltjes zo hier als te Lamberfchaag moeten ftaan tot de volgende maand , dan komt 't volle Dyks Collegie van West Friesland by malkanderen , ook is de worm dan meestentyds al begonne , van myn bevinding naader.

Nº. 4.

Copy Misfive van denzelveaan
dezelve.

Meedemblik, 17 Juny 1786.

WEL EDEL HEER!

Aan de Dyks-Collegien van Dregterland , Geestmerambagt , Schaagen en Nedorperkoggen heb ik de Teer gerecommandeert , ik twyffel niet of zullen die voor haare Polder werken meede probeeren ; reuk en couleur zonder

B 3

proef-

proefneeming dat recommandeeren by veelen niet, om 't ongewoon is, dog door 't laatste zal 't eerste overwonnen worden, zoo ik verwacht.

12 en 13 deezer, heb ik de Paalen (Greenen) te Lamberschaagen alhier, in presentie van voornoemde Dyks-Collegien gevisiteert, die hadden nu na genoeg een jaar in zee gestaan, en na verwondering bevonden, dat na een zachte afstryking met de hand volkoomen glad waaren, zonder wormdaarin te ontdekken.

Frische geteerde paalen gaan nu ter proefneeming weeder in Zee geduurende de Hondsdaagen (tyde wanneer de worm 't sterkste regeert,) die zullen staan tot de 21 en 22 September aanstaande, wanneer in presentie als boven en Her. Superintendenten dezel.

ve zal vifiteeren, en UWELEd. van
myne bevinding rapport doen.

Ik ben, &c.

(was get.)

J. SPAANDER.

Nº. 5.

Copy Certificaat van den *Com-*
mandeur E. KRAAY.

Ik ondergeteekende als Commandeur
van 't Kweekſchool der Zeevaart Cer-
tificeere, aangaande de Kool-Teer en
Verniſt, hebbe dezelve bevonde van
veel langer duur op 't Hout dan de or-
dinaire Teer, want na zes Maanden,
dat al 't rondhout op 't Schip van 't
Kweekſchool op de plaats, daarmede
geteert was, en de geheele Winter
doorgeſtaan had, dezelve de glans nog

behouden, ook de Masten die met 't Vernist waaren overgestreeken, dezelve glans haddé, dit is 't geen ik zelfs heb ondervonden en getuigenis geeve.

Actum Amst. den 19 Sept. 1786.

(was get.)

ELDERT KRAAY.

Nº. 6.

Certificaat van de Heeren
L. DEN BERGER,
Opziender Generaal van
's Lands Werken aan de
Helder en Texel, en A.
J SWAAN, Opzigter in
't Nieuwe Diep.

Helder den 26 Sept 1786.

De eerste twee paalen tot een proef
teegen 't infecteeren der Zeeworm, door
de

de ondergeteekenden geëmployeerd, zyn genoomen van een stuk eiken- en een stuk greenen-Hout, ieder lang $7\frac{1}{2}$ voet, dik 4 a 5 duim, zonder spink en droog in zyn foort, nadat dit hout, op den 11 July 1785. door een vuur was warm gemaakt, is 't zelve eerst met koude koole Teer dik bestreken, dit wat gedroogt zynde, de overige Teer gekookt, en alzo heet zynde de voorn. stukken hout daar meede voor de tweedemaal zyn overgestreken De stukken hout alzo klaar gemaakt, zyn daags daar na aan 't hoofd : of tweede onderste koppel hout en gording van 't Land einde af,) op $8\frac{1}{2}$ voeten, onder daagelyks peil hoog water in de grond neergezet, en aan 't koppelhout en gording met een borst en twee spykers voor het ligten van 't Ys vastgehegt.

Op den 12 Augustus daar na, is nog

B 5

met

met gelyke bewerking van smeering aan 't derde koppelhout op 12 voeten water in manier als vooren vastgehegt, nog een stuk greene en vuuren hout, lang 12 voeten en dik 4 a 5 duim.

Vervolgens op den 15 Sept. 1786. alle deeze paalen door ons ondergetek. uit 't waater opgetrokken zynde, bevonden dat alle de vier zyden, met een sterke aangroey van zeekroost, onder en tusfchen welke doornen, waar uit men sustineert dat Zeeworm zyn eerste oorsprong neemt, bezet te weezen, het zelve kon met geen zachte hand werden afgevreeven, maar afschraapende 't besmeerde hout wel gedekt en zwart voorkwam, dit vervolgens op veele plaatsen met een yzeredisfelafgehakt, wierd daadelyk een sterke reuk van de koolteering ontdekt, deszelfs indringbaarheid gezien, en aan of onder dezelve

tee-

teering verder inhakkende aan alle gemelde stukken houts geen bewys van ingekoome Zeeworm heeft vertoond. Daar dan de ondervinding jaarlyks in 't Nieuwe Diep leert, dat 't onbestreken hout, of met de ordinaire Teer bestreken in 't voorjaar, geduurig in 't water zynde, 't zelve in de zomermaanden Mey en Augustus, den eene tyd minder of meer, na maate de koude, dan warmer dagen voorvallen, met een diergelyke aangroey van Zeekroost en doornen zyn bezet, waar uit 't hout direct van worm werd geïnfecteert, in 't byzonder dat in den jaare 1783 aan 't Jagthaaven hoofd een eiken paal lang 36 voeten, dik in de midden 9 duimen is ingeslaagen; de zelve binnen 't jaar door de zeeworm, voornaamenlyk omtrent 't laag water gety geheel was afgeknaagt, en dus uit ondervinding der

voor-

voorgemelde proefpaalen , met Koolteer besmeert , de ondergetekende kunnen declareeren , dat aan dezelve vier paalen binnende tyd van 14 en 13 maanden , zeer geëxponeert in 't stroomend Zeewater gestaan te hebben , geen defect van Zeeworm is bevonden.

(was get.)

L. DEN BERGER.

A. J. SWAEN.

Nº. 7.

Copy Misfivē van den WEL
EDELE GESTr. Heer Bur-
gemeester J SAAANDER,
aan W. MAY, Jr.

WEL EDELE HEER!

Medemblik, 6 October, 1786.

Ik heb wel ontvangen U WEL Ed.
geëerde, van 1 Dec., met Copie van
't zeer accurate Declaratoir, de proef-
neeming van Hout, gesmeert met Koo-
len Teer, en gesteld in 't Nieuwe Diep,
plaatse alwaar de zeeworm sterk re-
geert, en zulks de ondervinding van
Myn Vriend den BERGER en Baas
SWAAN. Ik durf gerust op dat De-
claratoir vertrouwen, te meer dewyl
by myn jaarlyksche proefneeming, hoe
sterk de worm in ieder Zomer heeft ge-
werkt

werkt, op den 21 Sept. laatstleden, de volgende paalen tot *Lamberschaag*, (voor 't begin der Hondsdagen, in zee aan een daar zynde steiger, op eene diepte van 5 à 6 voet, alle tegelyk en naast den ander geslaagen, en welke daags bezoorens waren opgeplukt,) gevisiteerd in presentie van den Heere Superintendenten van de vier Noorder-Coggen, en Hoofdingelanden van Westvrieslands dykagie, daar onder de Br. Cos van Aarswoud, byzonder by de Mr. BERGER bekend, en wordende door Heere Cecommitteerde Raaden in 't Noorder-Kwartier geëmployeert, tot veel zaaken raakende de Zee-weeringen en Water-werken, en bevonde eerst een gryne paal, ongesmeert en ongebrand, was van buiten vuil, vol Hoornijes, welke met een bytel afgestrooken zynde, openbaarde zig de wurmgaatjes by 't

ver-

verder inwerken ; met de bytel bevonden wy dezelve vol worm zodanig ſterk, als ik zedert 1783 niet gezien heb, zynde merkelyk diep ingevreten, toen geviſiteert een paal, bevoorens met witte verf beſmeert, dezelve was mede bezet met hoorntjes en vuil, welke, als de vorige behandelt zynde, is bevonden mede ſterk bezet met worm, byzonder op de hoeken. (Soortgelyke waren voorleeden jaar ongeſchonden.) Een gebrande paal was ditmaal zo ſterk gebrand geweest, dat daar aan geen proef kon werd genomen ; eindelyk is naauwkeurig bezigtigt, de Vuuren-paal met de Teer van Koolen, (zoo Paal als Teer koud zynde) beſmeert, dezelve was 't minſte van alle met zeevuil en hoorntjes bezet, welke zeer voorzigtig met de bytel weggenomen zynde, was de
Teer

Teer glad, zonder de minste blyken van beginselen van wormgaatjes; dieper ingestooken, wierd de natuurlyke reuk sterk openbaar, maar geen de minste blyken van worm, de geheele zwarte huid afgestooken zynde, bevond men een Oly-koleur, die nog merkelyk dieper in 't Hout was ingedrongen, hebbende dezelve reuk. Deeze visitatie is met alle naauwkeurigheid geschied, en tot bewondering van alle Presenten, die alle met my vast stellen, dat 'er tot nog toe geen beter hulpmiddel tegens de worm was uitgedagt of gezien. —

Den volgende morgen, 22 Sept. heb ik alhier op de vier Noorder Coggenwerff, in presentie van de Hr en Mr. JAN VAN DE POL, (U WEL Ed. bekend) gevisiteert, een Eiken Barkoen, en Vuuren Rib, besmeert met de Teer
van

van Koolen, en hebbende van dit Voorjaar afgeftaan in de mond van onze Haaven; buiten onder 't Noorder Zee-Hooft, (een plaats daar mede, gelyk in 't Nieuwe Diep, de vloed eerder invalt bevoorens de eb, koomende van binnen, is afgeloopen, en daar door het water op die tyd, met en door de grond zeer beroerd en vuil maakt, die zelve bevonden wy beide meerder met vuil bezet, als die te *Lamberschaag*, (daar eb en vloed vol uit loopen;) na 't vuil en de hoorntjes met een disfel zagt afgeschraapt te hebben, waren beide glad, zonder de minste blyke van wormgaatjes, 't geen met het volkoomen wegneemen van de zwarte korst van beide (schoon in de Barkoen niet zoo fterk ingedrongen als in de vuuren Rib) bevestigd wierd; wy ontdekten

C

ook

ook hier, de dieper indringing van de Oly-couleur als de zwarte huid.

Zie daar, WEL Ed. Heer! myn bevinding in dit jaar, van de kragt der Teer tegens de Zeeworm.

Ik heb deeze zomer nog een eigenschap aan deeze Teer ontdekt, hierin bestaande, in de Zeedyk een fluis tot de grond moetende vermaaken, op een plaats daar de grond zeer zwavelachtig was, in zo een erge graad, dat de Arbeiders, ja ik zelve eene daar door merkelyke benaauwdheid ontwaarde; ik had de buitenste stylen en drempel van de fluis, als mede 't schotbind, de verdere stylen en leggers, ja de vloer tot binnen 't eerste slagbind met Teer van Koolen laten bestryken voor den Zeeworm, maar stond verzet van te ondervinden, wanneer die geteerde

Hou-

Houten in de fluis waaren gebragt , de fluis ilico fris en men 'er zonder benaauwdheid op de borst in was , daar de fluis binnen (niet geteerd zynde) in voorige ftaat bleef.

Ik heb gemeent U WEL Ed. dit te moeten mededeelen , vastftellende dat deeze Teer in pestilenciaale ziekten nuttig voor 't menschdom zal zyn.

Ik ben enz.

(was get.)

J. SPAANDER.

Nº. 8.

Extract Misſive van den Heer
F. G. HUSSEK, Opziender
van Winſeradeel, aan Wm.
MAY, Jr.

WEL Ed. HEER!

Hinlopen, 13 October, 1786.

U Wel Ed. zeer geëerde van den 7.
deezes, begeleidt met de ingelegde Ra-
porten. Ik verheuge myn dat de ge-
noome Proeven zo goed zyn uitgeval-
len, en aan de verwagting voldaan
hebben.

Met 't uiterſte genoegen kan ik U
Wel Ed. informeerē, dat de Post-
Heiwerken, die van deeze Zomer, in 't
begin van Juny (dus voor de Broey-
tyd) is geheid, en de greene paalen
twee maal zyn overgeſmeert, als de
eer-

eerste maal met koude Teer, doch met warme zonneschyn, de tweede maal na dat de Teer $\frac{1}{2}$ van een uur gekookt hadde, door my op den 4 dezes is gevisiteert, en bevonden, dat de paalen byna zonder eenige aangroei van zeekroos of gras waren, en nog wel gedekt van de Teer, en geheel bevreid van de wurm. De Heeren van deeze Contributie neemen 'er veel genoeg in, en zullen by elke gelegenheid gebruik van de Teer maaken.

Ik ben, enz.

(was get.)

F. G. H U S S E R.

Nº. 9.

Certificaat van de Heer F. G.
H U S S E R , Opziender van
Winzeradeel.

Hinlopen, 24 Nov., 1786.

Ik Ondergetekende, verklaare door
deeze, dat, onder myn opzicht, in 't
begin der Maand Juny dezes Jaars is
geheid, even buiten ten zuiden der
Stad *Hinlopen*, in Zee, daar de worm
tamelyk sterk regeert, een Post-Hei-
werk, van greenen paalhout, lang vier
roede, welke paalen, voor dat ze in-
geheid wierden, ik dezelve (op order
van 't Edele Dyks-Gerechte) tweemaal
heb laten oversmeeren met Teer van
Koolen, zo ver dezelve in 't water
kwamen, en wel de eerste maal zonder
de Teer warm te maaken, doch de twee-
de maal heb ik de Teer $\frac{1}{4}$ uur laten
koo-

kookten, en zo heet overfmeeren, except een paal, die ongeteert geheid is; vervolgens deeze Post-Heiwerk, in 't begin van Octob., en nu nog nader in deeze Novemb: by extra laag water, hebbe gevisiteert, en bevonden dat de besmeerde paalen byna zonder eenig aangroei van Zeekroos of gras waaren, en geheel bevreid van de worm; de onbesmeerde paal was sterk met Zee-gras begroeit, en reeds door de worm aangedaan en bezet, doch niet heel sterk, zo als by nauwkeurige visitatie gebleeken is; UEd. vraagt my, in hoe sterke graad, dat de worm gemeenlyks jaar door jaar in deeze nabuurschap regeert; hierop kan U Wel Ed. berichten, dat zo wel hier als elders, de worm het eene jaar sterker woedt als het ander, wy hebben hier gevallen

gehad, dat de worm de paalen in één Zomer geheel doorgeknaagt hebben, ook wel dat de werken 3, 4, 6 à 8 jaaren staan kunnen, eer dezelve door dat zo fchadelyk gedierte geheel doorgeknaagt zyn. Waarmede de Eer hebbe.

Ik ben, enz.

(was get.)

F. G. HUSSER.

N . 10.

Extract Misfivē van den
Onder Equipagiemeester
P. CORBEAU, aan den
Heere M: C. VAN BER-
CHUIS, Equipagiemees-
ter by 't Ed. Mog. Colle-
gie ter Admiraliteit op
de Maaze.

Hellevoetsluis 4 Jan 1787.

Ik heb de Eer deeze aan UWel Ed.
Geftr te laten retourneere, de gezon-
dene papieren over't emplooy der Kool.
Teer, ik danke UEd. Geftr voor de
lecture, en zal by nadere ondervinding
myne gedachten over dit point per Me-
morie redigeeren. Intusfchen ben ik
reeds volkoomen overtuigt, dat 'er tot
nog toe geen beter preservatief voor 't
yzer geemplooyeerd is geweest, en zal

C 5

daar-

daarom proponeeren van al't geschut, in de aafstaande Zomer met die Teer en Verniste beftryken, ik zoude zelve durven voorflaan tot 't zwarten van alle yzerwerk der Scheepen, van het Rondhout, Marsfen, Ezelshoofden, en alle andere deelen, die men gewoon is met zwartfel te verwen. Mifchien kon deeze Teer ook met fucces by 't inflaan der Boutten gebruikt worden. In 't algemeen kan ik verzeekeren dat de proeven die 'er hier meede genoomen zyn, de verwagting gefurpasseerd hebben. Omtrent 't Touwerk zal men gereiteerde proeven dienen te neemen, om 't in dat point meer op 't Phifico Experimentale aankoomen zal &c.

(was get.)

P. CORBEAU.

Nº. II.

N°. II.

Copy Misfivē van den Wel
Ed. Geftr. Heer C. BRU-
NINGS, aan W. MAY Jr.

Zwanenburg 26 Jan. 1787.

Ik heb de berichten wegens de ge-
noomen proeven omtrent de uitwerking
der Koolen Teer, tegen de all' vernie-
lende Paalworm met 't uitterfte genoe-
gen geleezen, voornamentlyk voldced
my de zeer naauwkeurige en verftandi-
ge brief van den Heere SPAANDER,
dato 6 October jongstleeden; by my
is 't een befliste zaak, dat deeze Kool-
Teer, zo niet het éénigfte, ten minfte
het beste middel zy, om de verderflyke
gevolgen van den Zeeworm te keer te
gaan. Ik, en alle die hun Vaderland
lief hebben, moogen 't zelve met deeze
ontdekking geluk wenschen. Het door
den

den Heer S P A A N D E R waargenoomen vermoogen van de Teer, om de lucht te zuiveren, schynt my meede van het uitterfte gewicht te zyn. Denkelyk zal dit vermoogen zig uitstrekken, tot het wegneemen der Inflamable lucht, waar mede Regenbakken, Putten enz. bezet zyn. Wenschelyk waare't dat UWED. Gestr. konde besluiten, om een byvoegfel tot 't reeds uitgegeeven boekje publiek te maaken, behelzende deeze en meer andere getuigfchriften.

Ik heb, de Eer &c.

(was get..)

C. BRUNINGS.

N°. 12.

Certificaat van den Wel Ed.
 Gestr Heer A. K I K K E R T ,
 Captein ter Zee, gevoerd
 hebbende 's Lands Fregat
 D E H E C T O R , na 't over-
 lyden van den Capitein
 S M I S S A E R T .

Hector 10 Sept. 1787.

Op Woensdag den 22 Maart 1786.
 met 's Lands Fregat D E H E C T O R ,
 leggende voor de Stad *Lisfabon* , maak-
 te wy voor 't eerst gebruik van de Koo-
 le Teer, volgens de nieuwe Inventie ,
 en uit de Fabriek van den Engelschen
 Lord D U N D O N N A L D , tot 't zwarten
 der Raa's? bevindende die Teer , of
 schoon met niets gemengt zynde , daar
 toe beeter , fraaijer , en minder omflag-
 tig te weezen , dan al wat men ander-
 zints

zints ooit gewoon is te emplooyeeren , als geevende een harde korst op 't hout met een sterke weerglans ; deeze Teer , die zeer dik is , gebruikt men als dan om de Rondhouten te swarten , met een gloeiende kogel eenigzints te doen smelten , om dezelve na genoeg te kunnen uitstryken ; den 24 July kwaamen wy te *St. Georges d'Elmina* , alwaar wy wederom het goed effect van de Kool-Teer bevonden ; na veele sterke regens op de Bovenkust uitgestaan te hebben , waaren de Rondhouten nog even zwart en van glans voorzien , als of 't 'er eerst was opgesmeert , ook liet ik een weinig van die Teer kooken , en smeerde 't zelve op een natte plank , en trok daarin , schoon nat zynde , en geevende een harde korst op 't hout met eene buitengewoone glans , liet toen vervolgens een smalle rand om een der Chalou-

loupen fineeren , en bevond , daar geen vuil nog worm aankwam , maar wel daar boven en onder. Den Engelschen Koopvaardy - Schipper GERTNER , zeide my dat 'er veele Scheepen zynet Natie met die Teer van andere bestreeken waren , en dat zyn Schip 't BETSY ook met meergemelde Teer bestreeken was , en dat hy daar drie jaaren mede konde vaaren , zonder te kielen of schoon te maaken.

Den 15 Nov. kwamen wy te *Suriname* , en bevonden de rondhouten nog zwart en glansryk genoeg , en in 't geheel niet ingeregend of geborsten door de sterke warmte , zynde niet gezwart na den 26 Maart 1786 te *Lissabon*.

De Kool - Vernis heb ik een weinig warm laten maaken , en gebruikt in plaats van Harpuist op de Masten , en 't
zelve

zelve van een zeer goed effect bevonde,
als zynde veel harder en glansryker van
korst dan Harpuist, trekkende 't zelve
wel een half duim in 't Hout, en werd
met sterke reegen in 't gheel niet wit
zoo als Harpuist wel wil doen, hebben-
de wy dit Vernist in de tyd van ach tien
maanden maar tweemaal op de Masten
gesmeerd.

(was get.)

A. KIKKERT.

Nº. 13.

Copy Misfivē van den Hoog-
geleerden Heer M. YPEY,
aan W. MAY, Jr.

Leeuwaarden, 8 Nov. 1787.

WEL EDEEL HEER!

Ter voldoening aan UEd: verzoek,
heb ik in haast van 't gepasfeerde jaar,
zes paalen van Greenen Hout in de
Haaven van Stavoren laten slaan, waar
van twee, tweemaal waaren overgeteerd
met heete Teer van Koolen, twee met
koude Teer Egaliter bestreeken en de
twee laatste onbeteerd, van deeze paa-
len heb ik in de voorige Maand drie
laten uitweegen, namentlyk, van ie-
der soort een, en bevonden dat de
Teer nog eeven goed aan de paalen
was, als toen dezelve in de Haaven
wierden geplaaft, zoo dat my ten klaar-
sten is gebleeken dat dezelve de beste
gewoone Teer, oneindig veel overtreft.
Maar dewyl in dit jaar geen Hout in de

D

Haa-

Haaven van Stavoren door de Worm is aangetast, en de ongeteerde paal geheel zuiver is gebleeven, heb ik met geen volkoomen zekerheid uit deeze proeven kunnen besluiten, of de Teer van Koolen een onveilbaar middel teegens de Houtworm opleevert.

De drie overige paalen, heb ik verkoozen te laten staan, tot dat de broeyd van 't volgende jaar zal zyn gepasfeerd, om als dan met meerder zekerheid een proef te kunnen neemen.

Ondertusfchen is de deugdzaamheid van deeze Teer my zo klaar gebleeken, dat ik niet zal nalaaten om dezelve zoo veel moogelyk aan de Landswerken te gebruiken, en aan een ieder in deeze Provincie ten sterkstente recommandeeren.

Heb ik de Eer &c.

(was get.)

M. YPER.

N°. 14.

N°. 14.

Translaat van een Brief van de
Heeren SIBBALD en C^o.
Kooplieden te Leith aan den
Agent van de Britsche Teer
Compagnie te *Londen*.

Leith, 12 December, 1787.

Terwyl ons berigt is geworden 'er
opzettelyk uitgestrooid word, dat het
verhaal door ons in de *Edinburg Cou-
rant* geplaatst, betreffende den voor-
deelige proef, gedaan aan ons Schip
Roselle, bezyde de waarheid was, om-
dat hetzelfde door ons niet ondertekent
zynde; ten einde den verdienden lof
aan die uitvinding te geeven, hebben
wy de eer aan UE direct dat rapport,
dat door ons zelve in bovengemelde
Courant geplaatst was, te herhaalen.

Aan de Bodem van het Schip *Ros-
selle*, laatst gekomen van *Jamaica* in

deeze Haven , is een onpartydige proef-
genomen van de Britsche Teer, geïnven-
teerd door den Graaf DUNDONALD

Gemelde Schip arriveerde van Ja-
maicà in October 1786. wanneer den
Dubbelhuid geheel en al verteerd was
door de wormen , het wierd 'er toen
geheel afgenoomen , en een nieuwe
Huid omgelegt ; waarvan de deelen
eerst besmeerd wierden , van onderen
en aan de kanten met de Kolen-Teer ,
en aangespykerd zynde , een smeerzel
van Halfetuff of dikke geprepareerde
Teer over het geheel , welke door de
Teer tot een behoorlyke consistentie te
kooken , verkreegen weerd , ingevolge
de eerstgedrukte berigten.

Gemelde Schip arriveerde te Jamaicà,
in het begin van Maart 1787. en ver-
toefde aldaar tot den 25 July. — Zy
retourneerde te Leith op den 26 Octo-
ber

ber, kort daarna wierd de Bodem zeer naauwkeurig in een droogdok in het byzyn van veel getuigen geëxamineert. Wanneer geen een enkele Wormgat gevonden wierd, uitgenomen op twee plaatsen, te weten, eenige weinigen op een plaats alwaar zy door het uitvallen van een rottige kwast uit de dubbeldeelen, ingelaaten waren, en een zeer gering getal op een kleingedeelten van de Loefhouwer, alwaar de Teer door de touwen zeer diep afgewreeven was. Deeze omftandigheden zelve toonde ons dan, dat de Britfche Teer een onfeilbaar middel opleeverd tegens den Zeeworm.

De bovengemelde proef is gedaan zo regt en onpartydig mogelyk, want wy verbonden ons direct, om den uitflag publiek te maaken, het zy dezelve voor of nadeelig was, en geen belang

of omftandigheid hoegenaamd konde ons verpligten om den kwaade uitflag te verbergen. Wy kunhen UE verzekeren, dat het ons geen geringe vergenoeging geeft, om in staat te zyn aan ons Vaderland zulk een important voordeel aantewyzen; en ter gelyker tyd hulde te doen aan de kunde en werkzaamheid van den edele uitvinder.

(was get)

W. M. SIBBALD en C^o.
N°. 15.

Extract Misfivē van den WEL
EDEL HR. A. ROGGE,
aan Wm. MAY, JR.

Zaandam, 3 Maart 1788.

Ik zal by gebruik van de ontvangene Teer UEd: vriendelyke onderrigting in acht neemen.

Verder dient deeze, dat ik die Teer Convenabel voor de Scheepen vind,

om

om dezelve betreffende hun levend deel (dat is daar 't Schip in 't water is) voor aangroei in Zeegroente te conserveeren en by gevolg ook voor den Worm, die in die groente zyn verblyf heeft. Onder anderen heb ik 'er een grof Fregat - Schip meede doen bestryken, 't zelve is Anno 1786 in de maand October na Cadix gezeild, is aldaar geloft en vertrokken na Alamatte, toen weder te Cadix ingelooopen, en daar eenige tyd in laading geleege, voorts van daar gezeild en den 20 Juny 1787 in Texel gearriveerd, de Schipper heeft my betuigt in 't zeilen, draaien en wenden, toen hy in Texel arriveerde geen merkbaar onderscheid met 't in Zee loopen en zeilen naar Cadix te hebben bespeurt. — Dit Schip is zedert 't binnen zeilen in Texel tot 't wederom in Zee loopen in February deezes jaars, dus October 1786 niet afgeschrobt,

schrobt, maar is weder met de oude smeering na Zee gegaan, oordeelende de Capt. zulks niet nodig. —

Van myn ander Schip dat in Augustus Anno Passato na Cadix is gezeild en ook in de Middelandische Zee heeft gelaaden, heb ik geen berigt, doch wagt 't zelve alle daagen binnen. — Zie daar Myn Heer, 't geen ik U by provisie kan berigten, 't is vreemd dat de Stoelen of Ducdalven by zulk laag waater althans niet met de halfstuf worden geteerd, na eerst droog gebrand te zyn, dit zoudé de Stad Amsterdam merkelyk profyt geeven, en overal daar zulks gedaan word.

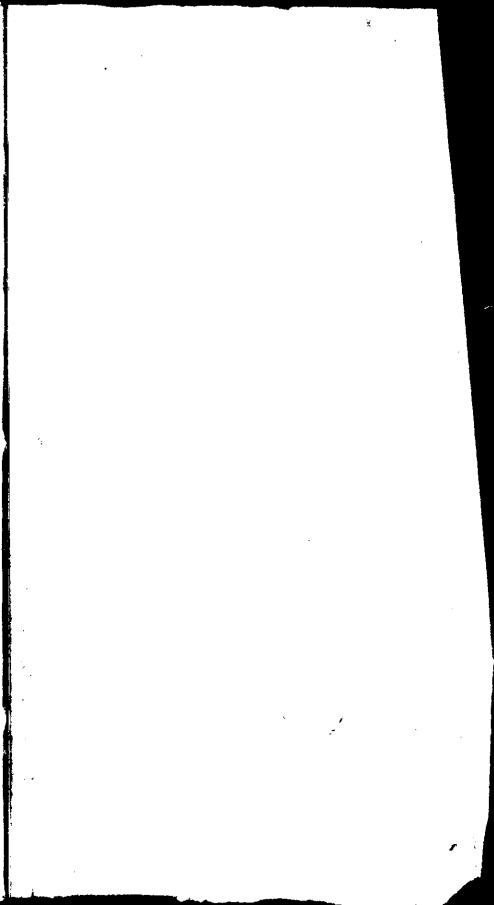
Hier meede &c.

(was get.)

A. ROGGE.

E Y N D E.

2200.5/27

TE AMSTERDAM,
ANNO 1788.

